

Erтеленmiş Adalet: Hukuk ve Dekonstrüksiyon

Gökhan YAVUZ DEMİR*

Vladimir: Bu senin ilk gelişin.
Çocuk: Evet Efendim. *Sessizlik*.
Vladimir: Bay Godot'dan bir mesajın var.
Çocuk: Evet Efendim.
Vladimir: Bu akşam gelmeyecek.
Çocuk: Hayır Efendim.
Vladimir: Ama yarın gelecek.
Çocuk: Evet Efendim.
Vladimir: Kesinlikle.
Çocuk: Evet Efendim. *Sessizlik*.
(...)
Estragon: Nereye gideceğiz?
Vladimir: Uzağa değil.
Estragon: A evet, hadi burdan uzağa gidelim.
Vladimir: Gidemeyiz.
Estragon: Niçin?
Vladimir: Yarın dönmek zorundayız.
Estragon: Niçin?
Vladimir: Godot'yu beklemek için.
Estragon: Ha! *Sessizlik*. Gelmedi mi?
Vladimir: Hayır.
Estragon: Artık çok geç.
Vladimir: Evet, gece oldu.

**Samuel Beckett,
Godot'yu Beklerken**

Adaleti tesis etmek için gözleri bağlı, bir elinde kılıcı öbür elinde terazisi ile tam teğhizat kuşanmış Tanrıçam, adalet nedir? Ey Themis, düşüncenin bu kâdim sorusunun cevabı senin metaforlarında mı gizli? Hiç sanmıyorum. Adalet *aporia*'dır. Adalet yol-olmayan yoldur. Dün de bugün de

“adalet nedir” sorusu İskender'i olmayan bir “gordion düğümü”dür. Düşüncenin boşluğa tosladığı bir yerdeyiz.

***

Çok sevdiğimiz birinin kaybında Tanrı'yı, zayıf not aldığımızda hocamızı, bir futbol maçında takımımız aleyhine penaltı veren hakemi, terk ettiğimizde sevgilimizi, işler istediğimiz gibi gitmediğinde kaderi, işten kovulduğumuzda patronumuzu, Afrika'da açlıktan ölen bir çocuğu gördüğümüzde kapitalizmi, Bosna'da, Filistin'de veya Bağdat'ta masum siviller katledildiğinde emperyalizmi, Guantanamo Kampı'ndaki işkencelere şahit olduğumuzda tek-kutuplu dünyayı, Katrina Kasırga'sında aşığıdaki-siyahların ızdırına karşı sessiz ve duyarsız kalan yukarıdaki-beyazları, etnik bir iç savaşta akan kanın sorumlusu etnik milliyetçiliği “adil” olmamakla itham ederiz. Adalet taleplerimiz daima adaletsizlik ithamlarımız üzerinde yükselir. Adalet arayışımızı daima mağduru olduğumuz adaletsizlik motive eder. Adaletsizliğin olmadığı yerde adalet talebi veya adalet arayışı da yoktur. Adalet, adaletsizlik olmadan düşünülemez. Aslında anahtar kavram adalet değil adaletsizliktir. Adaletin ne olduğuna, ne olması gerektiğine ve nasıl tesis edileceğine dair buluşlarımızın tümünü adaletsizliğe maruz kalmamıza borçluyuz. Çünkü adaletin yaşadığımız dünyada bir gerçekliği yoktur. Evren, dünya veya doğa ne de gay-radil olabilir.¹

* Yard. Doç. Dr., Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyoloji Bölümü Öğretim Üyesi.

1 Hayek, Friedrich A., *Kanun, Yasama Faaliyeti ve Özgürlük/ Sosyal Adalet Serabı*, çev. Mustafa Erdoğan. Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 1995, s. 57.

Dünya adalet olmadan başlamıştır ve sürekli ertelenmiş bir adaletin arayışıyla da bir gün sona erecektir. Adalet, tam da olmadığı için çok değerli bir kavramdır. Yeryüzünde adalet olmadığı için biz insanlar ona bu kadar anlam atfediyoruz. Adalet, fiilî durumdan ziyade olması istenen bir dünyayı dile getirir. Adalet bir ideal, adaletsizlikse realitedir. Bu sebeple hukukun adaleti tesis etmesini istiyor ve bekliyoruz. Oysa hukukun bir kutsiyeti yoktur ve hukuk demek adalet demek değildir. Çoğu zaman adalet hukukta gerçekleşmez. Hukukun zaman zaman adaleti zedelediği ve hatta yeri geldiğinde adaletin önündeki en büyük engelin hukuk olduğu da söylenebilir. Bunun kabaca üç sebebi vardır.

Birincileyin, hukuk her toplumda gücünün hukukudur. Egemenlerin hukukunda daima egemenlerin adaletinden söz edebiliriz. Bunu iç hukukta olduğundan daha iyi uluslararası hukukta görebiliriz. Nürnberg Duruşmaları'ndan Bağdat'taki son yaşananlara kadar savaş sonrasında uygulanan hukukun tesis ettiği adalet daima galiplerin adaleti olmuştur.² Hatta bu “galiplerin adaleti” ifadesindeki “galip” nitelemesi fuzulidir; çünkü mağlupların adaleti olamaz. Oysa söylediğimiz gibi adalete ihtiyacı olanlar daima aşağıdakiler, mağluplar ve güçsüzlerdir. Bu yüzden hukuka en çok ihtiyaç duyanlar da onlardır. Fakat hukukun daima iktidarın hukuku olması onu gayri-adil kılar. Günümüzde sürdürülen hukuk ve adalet ilişkisi tartışmasında hukukun açmazı budur.

İkincileyin, hukuk bir adalet bilimi olarak kesin ve objektif olmaya taliptir. Buna göre adaletin bilimi olarak hukuk kesin adaleti tesis edecektir. Bunu da genel ve soyut hukuk kurallarıyla gerçekleştirecektir. Fakat burada hukukun toplumun bütü-

nünün yararına vaz ettiği genel kural, çoğu kez özel durumları görmezlikten gelmesi veya yok saymasından ötürü adaletsizliklere yol açar. Hukukun bu kesinlik arayışı farklılıkların silinmesi/yok edilmesi ve daha da kötüsü değişmeyen/sabit bir dünya tasavvuru üzerinden gerçekleşir. Adaletin bilimi olarak kesinlik talep eden hukuk başımıza gelebilecek her türlü adaletsizliğe davetiye çıkarır. Ciceron'un şu ifadesini hatırlamanın tam yeridir: *summum ius, summa iniura* [tam hukuk tam adaletsizlik; hukukun kesin biçimde uygulanması en büyük haksızlıklara yol açar].

Üçüncüleyin, hukuk insan ürünü linguistik bir süreçtir. Bu süreçte adalet, çatışan yorumlar vasıtasıyla, hikâyeler ve metaforlar üzerinden inşa edilir. Ama ortaya çıkan adaletin adil olup olmadığı ise çok tartışmalıdır. Dildeki bütün iddiaların belirsizlik taşıdığına ancak dille ifade edilebildiği bu çözümsüz paradoksta, linguistik bir inşa olarak adalet de belirsizdir. Hayat ve insan belirsizken, hukuktan daha fazlasını ummak da insafsızlık olacaktır. Esasında hukukun kesin bir bilim veya adil olması gerekliliğine duyulan bu inancın kendisi insanî değildir. Çünkü insan ürünü olan her şey gibi hukuk da hiç adil değildir. Adalet bir idea olarak değerlidir, ama fiiliyatta yoktur.

Bu dünyanın hiçbir yerinde mevcut bir adalet yoksa, yalnızca “sonsuz bir adalet ideası” olabilir. Fiiliyatta adalet, bu dünyada imkânsız bir tecrübedir ve hukuk ne kadar çabalarsa çabalasın bu adaleti gerçekleştiremez.

***

Derrida da hepimizin bildiği bu hukuk ve adalet ayrımını yapar. Ama öncelikle Derrida'nın kendi yaptığı ayrımını nerede

2 *Meselâ uluslararası mahkemelerde galiplerin mağlupları yargulamasıyla ilgili bkz. Zolo, Danilo, Vectors' Justice! From Nuremberg to Baghdad, trans. M.W.Weir, Verso, London 2009.*

temellendirdiğini anlamalıyız. Bunun için de Derrida'nın entelektüel açıdan kendini nerede konumlandığını bilmeliyiz. Bu da bizi Greklerin "logos" kavramına kadar geri götürür.

Grekler için logos'un iki anlamı vardı: dil/düşünce veya söz/akıl/logic. Logos'un bu iki anlamından iki farklı felsefe geleneği doğdu: "logos"un dil/düşünce veya söz/akıl anlamlarını iki farklı okuyan gelenek: logos'u düşünce/akıl/logic olarak okuyan Eflatuncu gelenek ve logos'u dil/söz/belirsizlik olarak okuyan Aristotelesçi gelenek. Derrida "logosentrizm" kavramıyla sözmerkezciliği değil, logosu ısrarla logic olarak okuyan geleneği eleştirir. Logosentrizm esasında logicosentrizm, yani mantıkmerkezciliktir.³

Derrida logosentrizmle kendini açıklayabilen, kendi adına buyurucu bir "logos"u veya dünya açıklamasını güvence altına alan bir aklın kendini-doğrulayan gururunu kasteder.⁴ Çünkü Eflâton'dan Rousseau'ya, ondan da Hegel'e kadar, logos'u logic olarak okuyan Batı Felsefesinin logosentrizm, yani logicosentrizm düşüncesi

geleneği; düşüncenin kendiliğinden kendisine açık olduğu ideal/kesin bir dil ile bu tek sesli ve kesin "düşünce dili"ne dönüşürülmesi gereken ikinci bir dil, doğal ve belirsiz bir dil arasında ayırma gitmiştir. Logicosentrizm, dili düşüncenin şeffaf bir aracı haline getirerek kesin, objektif bilgiyi mümkün kılacak kesin ve matematiksel bir dil ve dolayısıyla sabit ve mutlak bir anlam arayışıdır.

Derrida bu logicosentrizm düşüncesi geleneğini dekonstrüksiyona uğratmak ister. Dekonstrüksiyon bir yöntem veya bir teknik değildir.⁵ Dekonstrüksiyon dilin belirsizliğinden kaynaklanan metnin içindeki tutarsızlıkları/gerilimleri ön plana çıkararak yeniden okuma ve yeniden yazmadır.⁶ Metni okumanın tek bir yolu yoktur ve okumak, okunan metni yeniden yazmaktır. Bunu da metnin içindeki kavram karşıtıları üzerinden yapar. Meşhur örnek konuşma ile yazı, yazar ile okur, gösterilen ile gösteren arasındaki karşıtıdır. Söz konusu karşıtıdaki bir kavramın tarihsel geleneği ve sosyal pratik içinde öncelikli/aslı/üstün hale gelmiş olduğu gösterilir. Çünkü

3 Logosentrizm kavramı için bkz. Lucy, Niall, *A Derrida Dictionary*, Blackwell Publishing, Oxford 2005, ss. 69-72.

4 Mikics, David, *Who Was Jacques Derrida? An Intellectual Biography*, Yale University Press, New Haven&London 2009, ss. 31-32.

5 Bu arada her kavrama mutlaka bir Türkçe karşılık bulma sevdalılarının bütün arzularına rağmen, "deconstruction" kavramını "yapıbozum," "yapısöküm" veya "kurgusöküm" diye karşılamak fahiş hatadır. Çünkü kavramların bir aurası yahut bir şebekesi vardır; ve bir kavramı bu anlam şebekesinden kopararak karşılamak sadece o kavramı sakatlar. Bu sebeple Türkçede "deconstruction" karşılığı önerilen bütün karton-kavramlar, "deconstruction" u sadece iğdiş eder. Çünkü Derrida "deconstruction" kavramını Heidegger'in "destruktion" kavramından ilhamla geliştirmiştir. "Deconstruction" ile "destruktion" arasında bu anlam birliği ve devamlılığı varken; "yapısöküm, yapıbozum" gibi mesnetsiz karşıtı kavramın tarihsel sürekliliğini saklamaktadır. Kavramın kontekstüel devamlılığını göz ardı ettiği için bu karton-karşıtıları sayesinde kavram, orijinal anlamının taşımadığı "yıkım, bozum, söküme" gibi asılsız anlamları da sadece Türkçede kazanmıştır. Gadamer "deconstruction" kavramını önceleyen "destruktion" için şunları yazıyor: "Destruktion, bizim için söküme (distantling), [Abbau, distmanling], gizlenmiş/gizli olan şeyi sökerek ortaya çıkarmadır. 'Yıkma/tahribetme' demek istediğimizde, 'destruktion' u değil, 'Zerstörung' u kullanırız. Bu yüzden Heidegger 1920'lerde Destrukction kavramını ortaya attı." Gadamer, Hans-Georg, "Hermeneutik ve Logosentrizm," *Hermeneutik ve Hümaniter Disiplinler*, der. ve çev. Hüsamettin Arslan, Paradigma Yayıncılık, İstanbul 2002, s. 337. "Deconstruction" u "yapısöküm" diye karşılamak hiç kuşkusuz "felsefi bir cinayet" tir.

6 Lucy, a.g.e., ss. 11-14. Ayrıca daha detaylı bir tartışma için bkz. WHEELER, Kathleen M., *Romantizm, Pragmatizm ve Dekonstrüksiyon*, çev. Hüsamettin Arslan, Paradigma Yayıncılık, İstanbul 2011.

Derrida'ya göre dekonstrüksiyon vasıtasıyla yapılması gereken şey tam da bu logico-sentrik dil içerisinde gömülü olan ve bizi konuşmayı yazmanın, yazarı okurun yahut gösterilene gösterenin üzerinde konulanmaya teşvik eden gizli/saklanmış hiyerarşilerin radikal biçimde “merkezsizleştirilmesidir.” Bu faaliyetin amacı iki kavram arasındaki ilişki konusunda yeni bir kavrayışa ulaşmaktır. Bu bastırılmış/gizlenmiş kavram karşıtlıkları ortadan kaldırılamaz ve dekonstrüksiyonun da böyle bir iddiası yoktur. Bu kavram karşıtlıkları değişen kontekstlerde yeni yorumlarla daima yeni kisveler altında önümüze çıkacaktır.

Dekonstrüksiyon anlamın sabit, evrensel, mutlak, tarihten ve konteksten bağımsız olduğu varsayımını eleştirir. Dekonstrüksiyon metinlerin anlamsız olduğunu göstermez; aksine daha çok metinlerin çoğulcu ve sıklıkla da çelişik anlamlarla dolup taşıdığı gösterir: Aynı metin kendi içinde sonsuz sayıda metin üretebilir. Dekonstrüksiyon bütün metinler belirsizlikler içerdiği ve farklı biçimlerde okunabileceği için kuşatıcı/nihâî bir yorumun sonsuza ertelenmek zorunda olduğu anlamına gelir.⁷ Dekonstrüksiyon sonsuz yorum faaliyettir; hiç bitmeyecek yorumdur. Dekonstrüksiyon ebedî yorumdur.

***

Hukuk kesin bir bilim olma idealini sürdürdüğü ve kesin bir adalet tesis etmek istediği müddetçe bu logicosentrik gelenek içinde yer alır ve dekonstrüksiyona uğratılabilir. Çünkü yasal sistemlerin, hakların, yasaların bir tarihi vardır; bu tarih de yasaların dönüşümünün tarihidir. Bu nedenledir ki yasayı geliştirebilir, başka yasalarla değiştirebilirsiniz; ve böylesi bir tarihin dekonstrüksiyonu mümkündür. Bir yasayı

bir başkasıyla değiştirdiğinizde veya mevcut yasayı geliştirdiğinizde bu zaten bir tür dekonstrüksiyondur. Ama adalet yasa veya hukuk değildir; hatta yasalar yasa oldukları için adil değildir.⁸ Açıklanabilirliğin ötesinde olan ve hesaba-kitaba gelmeyen adalet, dekonstrüksiyonu teşvik eden ama kendisi ona tâbi tutulamayacak bir şeydir. Adalet bizi yasayı geliştirmeye, yani onu dekonstrüksiyona uğratmaya teşvik eden şeydir.

Buna göre hukuk dekonstrüksiyona uğratılabilir; yani tarihi ve gelişiminin neyi içerip neyi dışladığı, hangi iktidar ilişkilerini gizlediği gösterilebilir. Bunu mümkün kılan ise adalet duygusudur.

Hukukun dekonstrüksiyona uğratılması ilkin hukukun ideolojiyle ilişkisini anlamamıza yardım edebilir. İdeolojiler başka her şeyi bastırarak, önemsiz kılarak ve yok sayarak sosyal hayatın belirli özelliklerini öncelikli kılarak işler. Bu yüzden dekonstrüksiyon düşünmenin belirli bir yolu veya hukuk doktrinlerinin belirli bir kümesi içinde bastırılan, gözden kaçırılan veya önemi azaltılan şeyi ortaya koyabilir.

Ayrıca dekonstrüksiyon, bir metnin farklı parçaları arasındaki umulmadık ilişkileri araştırır ve ilk bakışta periferik görünen fakat çoğu zaman metnin argümanının altını kazan (metni sıkı ve tutarlı bir bütün olarak düşünmemizi sağlayan) düşünüş tarzlarını gevşetir ve metnin nasıl farklı seslerle konuştuğunu gösterir.

Bizler sıklıkla metaforik veya retorik kullanımları süs ve zeyl olarak görsek de daha derin bir dekonstrüktif kavrayış dilin figüratif kullanımının hukukî argümantasyonda nasıl merkezî bir rol oynadığını açığa çıkarır. Çok defa, dekonstrüksiyon, bu figüratif kullanımların hukukî metinle-

7 Lilla, Mark, *The Reckless Mind/Intellectuals in Politics*, New York Review Books, New York 2001, s. 7.

8 Derrida, Jacques, “Force of Law: The ‘Mystical Foundation of Authority,’” *Deconstruction and the Possibility of Justice*, ed. Drucilla Cornell, Michel Rosenfeld, David Gray Carlson, Routledge, London 1992, s. 12.

rin argümantasyonunu desteklediğini veya desteklerken zayıflattığını gösterir.

Dekonstrüksiyon hukukî ayırımların tutarsız olduğunu göstererek kavram karşıtlıklarını tahrip edip yıkmaz; aksine bu karşıtlıkların yeniden yorumlanabileceğini gösterir.

Genelde metinlerin, özelde ise hukukî metinlerin sabit ve mutlak anlamları yoktur. Dekonstrüksiyon metinlerin bu çok anlamlı yapısı içinde alternatif anlamları bizim için görünür kılar.

Gadamer hermeneutiği, birinin fiilen söylemek istediği şeyi kavrama/anlama sanatı olarak tanımlar. Hermeneutik bunu “söylenenden söylenmeyi, söylenmeyenden de söyleneni” çıkararak yapar. Dekonstrüksiyon da tam olarak “söylenenden söylenmeyi, söylenmeyenden de söyleneni” çıkarmaktır.

Hukuk bütün bunlardan dolayı dekonstrüksiyona uğratılabilir ama adalet asla. Derrida’ya göre adalet bütün kaçınılmazlığıyla dekonstrüksiyonun karşısında dururken, kendini adaleti anlama işini yerine getirmekle yükümlü gören dekonstrüksiyon, bu yükümlülüğü üstlendiği andan itibaren adaletin içeriği konusunda bir takım çıkar-samalarda bulunmak riskiyle karşı karşıya kalır: bu adil bir davranış, ben adilim gibi.⁹ Oysa adaletin içeriği konusunda çıkarsamalarda bulunmak ise doğrudan doğruya adaletle ihanet veya adaleti dinamitlemek ve onu hukuka dönüştürmek anlamına gelir. Bu sebeple adalet bir imkânsızlık tecrübesidir.

Adalet bu dünyada yoktur. Ama bu adaletin bu zaruri yokluğu bizi onun gelişini bekleme yükümlülüğünden kurtarmaz. Bu yüzden beklemeyi, adalet arzumuzu tatmin etmeyi ertelemeyi öğrenmeliyiz. Eğer dekonstrüksiyon herhangi bir hukuk veya kurumun mutlak adaletle vücut kazandırma iddiasını sorguluyorsa bunu adalet adına, sonsuz bir adalet adına yapar. Bu yüzden dekonstrüksiyon adalettir. Sokrates adaleti felsefeyle özdeşleştirmişti. Derrida ise adaletle dair logicosentrik söylemin feshi uğruna adaleti dekonstrüksiyonla eşitler.¹⁰

Adalet bir ideal olarak, bir metafor olarak vardır.¹¹ Bir ideal ve bir metafor olduğu ölçüde belirsizdir, ele geçirilemez. Oysa hukuk adaleti tanımlayarak kesinliğin alanına çekmek ister. Hukuk adaleti tekeline aldığı anda adalet, adalet olmaktan çıkar. Hukukun adaleti adil değildir. Adalet kesin değildir ve kesinleştiği anda yok olur. Çünkü kesinlik dışlar; ve adalet, eğer kelimenin tam anlamıyla adalet olacaksa dışlamamalıdır. Kesin bir adalet arayışı dışlayıcıdır, oysa belirsizliğin yorumlarıyla çiçek açan adalet kucaklar.

***

Başlarken Adalet Tanrıçamız Themis’e adaletin ne olduğunu sormuştum. Şimdi Themis’in adaletin Tanrıçası olup olmadığını sorma zamanı geldi. Themis göz bandı, terazisi ve kılıcıyla bir ideal ve bir metafor olarak adalet anlayışımızı sergiler. Ama bu metaforlar adaleti anlamının yegâne ve en doğru metaforları mıdır? Hiç sanmıyorum. Bu kesinlik ve objektivite arayışına dair metaforlar Themis’in adalet

9 A.g.e., s. 10.

10 A.g.e., s. 13-14: “Dekonstrüksiyonu mümkün kılan, yasanın (droit) veya tercih ederseniz yasa olarak adaletin bu dekonstrükte edilebilir yapısıdır. Adaletin kendisi, elbette böyle bir şey varsa, yasanın dışında ve ötesinde dekonstrüksiyona tâbi kılınamaz. Dekonstrüksiyonun, elbette böyle bir şey varsa, kendisinin dekonstrüksiyona uğratılmıyacağı gibi. Dekonstrüksiyon adalettir.”

11 Demir, Gökhan Yavuz, “Bir Metafor Olarak Adalet,” Birinci Uluslararası Felsefe Kongresi “Özgürlük, Eşitlik ve Kardeşlik,” 14-16 Ekim 2010, Bursa-Türkiye, Yayınlanacak.

değil de daha çok hukuk Tanrıçası, logico-sentrik bir hukuk Tanrıçası olduğunu gösteriyor. Çünkü Themis'in bantlı gözleri her şeyden önce adalete kördür. Themis kesin ve tam bir adaleti tesis etme iddiasında olduğu anda artık adalete kördür.

Günümüz modern hukuk anlayışında Adalet Tanrıçası Themis adaletin sembolü olarak gösterilir, ki sembolize ettiği adalet anlayışı Aristoteles'in denkleştirici/düzeltilici adaletidir. Themis metaforik olarak, ellerindeki kılıç ve terazi, ve gözlerindeki bantla dengeli, kesin, tarafsız, cezalandırıcı bir adaleti dile getirir. Adalet Tanrıçasının terazi ile suçu ve kusuru belirleyeceği, kılıçla suçluyu ve kusurluyu cezalandıracağı ve bunları yaparken de gözü bantlı olduğu için hiçbir subjektif etki altında kalmayacağı metaforik olarak dile getirilir. Oysa dünyayı ve hayatı tecrübe etmenin sonsuz sayıda metaforik yolu vardır. Tıpkı, Jonathan Swift'in *Gulliver'in Seyahatleri*'ndeki Adalet Tanrıçasının önde, arkada ve yanlarda gözlerinin olması, sağ elinde ağzı açık, altın dolu bir torba, sol elinde kınının içinde bir kılıç olması gibi.¹² Bu, cezalandırmadan ziyade ödüllendirme amacını temsil eder ve Tanrıça Themis metaforunun adalet tecrübesinden çok farklı bir adalet tecrübesine işaret eder. Bu sebeple, yeryüzünde olmayan adaleti arayışımızda bizi adalete daha çok yaklaştıracak olan dilin özgülleştirici gücü metaforlardır.

Themis'in bantlı gözlerinin aksine Liputların adalet tanrıçasının açık altı tane gözü vardır. İlkinde adalet hukukun kesin adaletidir; kapalı gözleri kesinliği dile getirir. İkincisinde ise altı açık göz altı farklı perspektifi vurgular. Altı farklı perspektif hermeneutikteki görme plüralitesini akla getirir.

***

Dekonstrüksiyon adalettir. Dekonstrüksiyon sonsuz bir yorum faaliyetidir. Adalet dekonstrüksiyondur çünkü yorumdur. Dekonstrüksiyon sonsuz bir yorum olduğu ve nihai bir yorum olmadığı için adalet ertelenmiştir ve gelecektedir. Kesinliğin mutlaklığı ve gayrı adillliği karşısında sonsuz bir yorum çeşitliliğinde adalet sonsuza dek ertelenir ve adalet olmağını korur. İster hukuk ister başka bir kurum bu adaleti ertelemek yerine tesis etmek istediği anda bütün bu yorum çeşitliliğini sonlandırarak nihai anlamı bizlere dayatır ve o anda adil olmaktan çıkar. Adaleti tesis etmek isteyen hukuk logicosentrik; bu logicosentrik hukuk karşısında sonsuz yorumlara kapı açan dekonstrüksiyon ise adalettir. Dekonstrüksiyon adalettir; çünkü sadece yorumlarımız adildir. Godot gelmeyecektir ve beklemek güzeldir...

BİBLİYOGRAFYA

- DEMİR, Gökhan Yavuz, "Bir Metafor Olarak Adalet," *Birinci Uluslararası Felsefe Kongresi "Özgürlük, Eşitlik ve Kardeşlik,"* 14-16 Ekim 2010, Bursa-Türkiye, Yayınlanacak.
- DERRIDA, Jacques, "Force of Law: The 'Mystical Foundation of Authority'," *Deconstruction and the Possibility of Justice*, ed. Drucilla Cornell, Michel Rosenfeld, David Gray Carlson, Routledge, New York 1992, ss. 1-67.
- GADAMER, Hans-Georg, "Hermeneutik ve Logosentrizm," *Hermeneutik ve Hümaniter Disiplinler*, der. ve çev. Hüsamettin Arslan, Paradigma Yayıncılık, İstanbul 2002, ss. 329-342.
- HAYEK, Friedrich A., *Kanun, Yasama Faaliyeti ve Özgürlük/ Sosyal Adalet Serabı*, çev. Mustafa Erdoğan. Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 1995.

¹² Swift, Jonathan, *Gulliver's Travels, Best Loved Classics, USA 1985, s.33.*

- LILLA, Mark, *The Reckless Mind/Intellectuals in Politics*, New York Review Books, New York 2001.
- LUCY, Niall, *A Derrida Dictionary*, Blackwell Publishing, Oxford 2005.
- MIKICS, David, *Who Was Jacques Derrida?/An Intellectual Biography*, Yale University Press, New Haven&London 2009.
- SWIFT, Jonathan, *Gulliver's Travels*, Best Loved Classics, USA 1985.
- WHEELER, Kathleen M., *Romantizm, Pragmatizm ve Dekonstrüksiyon*, Çev. Hüsamettin Arslan, Paradigma Yayıncılık, İstanbul 2011.
- ZOLO, Danilo, *Victors' Justice/From Nuremberg to Baghdad*, trans. M.W.Weir, Verso, London 2009.